

to vidimo pri vsakem ognji, to vidimo pri vsaki peči, ktera se počasi popolnoma shladí. Ako hočemo toplo stvar razhlajenja obvarovati, jo odenemo s kako rečjo, ktera gorkoto le nerada in počasi skozi spuša, da toplotni žarki ne morejo prehitro zbežati; če kak cegel ali reno zavijemo v cunj, bota dalje gorka ostala kakor če ju ne ovijemo.

Če je zrak čist, ne overa tega žarkom podobnega puhtenja toplote nobena stvar; če pa ti toplotni žarki puhtijo v kako terdo stvar, jo sogrejejo, in zgodi se pri tem, da en del toplotnih žarkov po lastnosti te terde stvari, v ktero zadenejo, ali naravnost nazaj pade ali pa krivo (vegasto). Če tedaj toplo stvar pokrijemo z dilami, se bo bolj počasi razhladila, kakor če bi ne bila pokrita bila.

Te vsakdanje skušnje, ktere so vsakemu znane, nam prav dobro razjasnujejo slano.

Če se je po dežji ali po snegu v visokih gorah zemlja in potem takem tudi zrak že precej razhladil kakor se zgodi to v jeseni in spomladi, in če so dolge noči prav jasne, tedaj iz take sedaj že malo tople zemlje gorkota celo noč puhti v merzlo podnebje, in zemlja in vse rastline na nji prihajajo čedalje merzlejše, tako, da ob sončnem izhodu morajo najbolj merzle postati. Po tem takem rôsa, ktera iz zraka na-nje pada in je drugikrat v podobi vodenih kapljic rastline ohladila in okrepčala, sedaj zmerzne in v podobi ledú ali snežink na oterpnjenem perji in cvetji leži — in to je slana.

Če pa v taki noči, ko se po navadnih skušnjah drugo jutro slane bojimo, oblačno vreme nastopi, pa ne pride slana, zato, ker iz zemlje v podnebje puhteca gorkota zadene na oblake, — in sedaj se zgodi, da en del te gorkote razgreje oblake, en del gorkote pa pade nazaj na zemljo. V takih okoljshinah se tedaj ne zemlja ne zrak pod to odejo oblakov ponoči ne moreta do zmerzline razhladiti. Iz ravno tega vzroka ne vidimo slane pod košatim drevjem, pa tudi pod mizo ne, ktera je pod prostim nebom stala. Vsaka odeja tedaj, če je tudi tako tanka kakor oblak, odverne slano.

Tudi takrat, če je nebo jasno kot ribje okó, ne bo slane, kadar veter piše in tako presilno razhlajanje zemlje ubrani.

Če se je zemlja popred kakorkoli zlo razhladila, potem pa se zvedri in je noč jasna in brez vetra — takrat je slana gotova. Če v taki noči pogledamo na gorkomer (termometer), bomo vidilo, da o polnoči ne bo kazal več kot 6 stopinj gorkote, in po polnoči bo gorkomer še manj gorkote kazal. Gorkomer nam gotovše kot vsaka druga reč naznauje slano, le pod prostim nebom (ne pod streho) na kakem kolu ga moramo obešenega imeti.

Pa tudi slana ni vselej enako škodljiva. Če so bile rastline od večerne rose ali od dežja mokre, škoduje slana malo; če pred sončnim izhodom pade megla in ostane delj časa po sončnem izhodu, se ni škode bati, pa tudi tam ne škoduje, kjer je senca od kakega gojzda ob sončnem izhodu, ker v vseh teh okoljshinah se zmerznjene rastline počasi razgrejejo, za zmerznjene rastline in živali pa je nevarnost le takrat največja, kadar se naglo sogrejejo.

(Dalje sledí.)

Jagode — zdravilo.

(Rudeče jagode — Erdbeeren — kot čudadelno zdravilo za mnogotere bolezni) hvali tudi francozki zdravniški časnik „Journal de Medecine et chirurgie“. Hvala ta se ujema s tem, kar je pisal pisavec Linne-ovega življenja od zdravilne moči rudečih jagod. Linné (visokoučeni mož, kateri je nam prvi vredil vse rastline, ktere je Bog vstvaril) je bolehal za protinom (putiko, Gicht); posebno mesca rožnika leta 1750 ga je tergalo po kostéh tako hudo, da ni skor ničesa vžil; dajo mu jagod, ktere je rad snedel; kmali potem je zaspal tako sladko, da že več mescov ne tako dobro. Na to si je dal spet skledico

jagod prinesiti, in celo noč je mirno spal. Drugo jutro je mogel že vstati, in od dné do dné mu je bolj odlegalo, da se je nazadnje popolnoma ozdravil. Tri leta potem ga je bolezen še včasih opominjala, pa vselej jo je pregnal z jagodami, — zadnjih 20 let njegovega življenja pa se putika nikoli več ni oglasila.

Jezikoslovne drobtinice.

Zakaj pišem Štirsko namesto Štajersko?

Naš domači zgodovinoslovec Muchar piše: „Alles steirische Land von der Salm und untern Mur an bis zu den Zinnen der nordwestlichen Felsengebirge, welche heut zu Tage noch das Steirerland von Oesterreich ob der Enns und von Salzburg scheiden, gehörte zur zweiten oder zur oberea Karantanermark. Sie trug fast durch hundert Jahre die alleinige Benennung Karantauermark, bis sie in die Hand der Grafen von Traungau gekommen ist (Jahr 1055). Diese nannten sich von ihrer Hauptburg Stir, Stire, Styre, Steier am Zusammenflusse der Steier mit der Enns „Grafen von der Styre“, von der Steyer“; von woher dann die Bezeichnung „Markgrafschaft von der Styre, von der Steier, von Steier zuerst und seit dem Jahre 1056 auf die obere, und seit 1148 auf die untere Mark übergegangen und das ganze Land der nunmehr vereinigten Marken das Land von der Styre, von Steyer (Jahr 1225), das Land Stir, Stirlant, Stireland, Steyer, Steyer-Marich, die Steiermark genannt worden ist“. (Muchar Geschichte der Steiermark II., 13).

Poznamljevanje Stir, Stire, Styre, Stirlant, Stireland je toraj stariše in izvirniše kakor Steyer, Steier, in Muchar o starosti tega poznamljevanja ravno na omenjenem mestu piše: „Wie uralt diese Benennung sei, bewährt der Name des Ortes: Styriate in der Gegend des Pyraberges und des Flusses Steier auf der Peutingerischen Strassenkarte.“

Ime toraj sega že v rimske čase, in ako se mi moje terdenja dajo veljati, da so Norjani bili Slovenci, je tedaj ime slovensko. Grad grofov trangavskih je brez dvombe dobil svoje ime po reki Stiri, ker je gotovo reka prej tekla, kakor je grad stal. Rek z imenom Stira, Stir imamo več po slovanskem svetu, tako Stira reka v Srbii, Styr reka na Poljskem, in sam ostroumni Šafařík (Abkunft der Slawen str. 176) piše: — „Steier ist aus dem slowenischen stir, štira, wie Weichsel aus Wisla *), Leipa aus Lipa, Neisse aus Nisa, Feistritz aus Bistrica gemacht; unmöglich hätte der Deutsche selbst sein Wort Stier in Steier verdrehen können“. In zares, ker še dandanašnji govori Stier, ne pa Steier, kadar bika poznamlja.

Sthira pomenjuje izvirno močen, fest, stark, iz korenike sthâ, lat. sta, grško στα, slov. sta-ti. Poznamljevanje za razumek močen je prenešeno na močno žival; zato v sansk. sthira, sthura, stark, gross, in pa: Stier, taurus, primeri starovisokonemško: stiur, „magnus, crassus“, in gotiško: stiur, „taurus“, dalje sansk. uru, gross, in nemško: ûr, Auerochs, (Pott „Etymol. Forsch.“ I., 221 Graff „Sprachschatz“ vox ûr), sansk. mahiṣa „Büffel“ od maha „gross“, velik.

Ime reke Štira toraj mora izraziti močno, silno, pa tudi to kar imena rek Turja od tûr, taurus. Ime bika so stari narodi radi pridevali rekam in rečnim bogovom napravili bikove rogove in sicer, kakor učeni Piper prav tolmači, pisavši: Was die gehörnten Flussgötter betrifft, so ist nach dem alten dieser Schmuck des Hauptes hergenommen entweder von dem Gebrüll des Wassers

*) Visla je digam. oblika izvirne — Isla od is, kar v pranečjih pomenjuje vodo, primeri: kymriško: isque, irsko: isge, holandsko: is voda, galsko: es, ladja, madžarsk. vis, finsko vesi. Iz is so imena rek: Iser, Ister itd.